

וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק¹. וכבר צווחו קמאיי דקמאיי, על הכפל 'יצחק בן אברהם', ולמה לי אחר 'כך' 'אברהם הוליד את יצחק'. ותו יש לדקדק, דהוה ליה למימר 'אברהם הוליד ליצחק' מאי הוליד 'את יצחק'.

ונראה, דאיתא במסכת עדיות (פ"ב מ"ט)² האב זוכה לבן בחמשה דברים, פְּנוּי פְּלַחַּ בְּחַכְמָה וכו'. והנה כבר ידוע מספרים הקדושים, וכבר הובא בדברינו לעיל, שמדתו של יצחק אבינו ע"ה היה 'גבורה' - ופחד יצחק (בראשית לא מב). ומדתו של אברהם אבינו ע"ה היה חֶסֶד לְאַבְרָהָם (מיכה ז כ), כידוע. והנה, על ידי מדתו של יצחק אבינו ע"ה - שהוא מדת הגבורה - לא היה באפשרי שיהיה קיום העולם³, ובפרט להוליד תולדות. אלא, על ידי שהאב זוכה לבן בחמשה דברים כנ"ל, היה סיוע ליצחק אבינו ע"ה להוליד תולדות בעולם. ובפרט על ידי העקידה, שנכלל אֶשָׁא בְּמִנְאָ⁴, כמבואר בדברינו בפרשיות הקודמים⁵. על ידי כן זכה יצחק אבינו להוליד תולדות. וזה **וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם** ומפרש הפסוק על ידי מה זכה יצחק אבינו להוליד תולדות - **אברהם הוליד את יצחק** פירוש, **את** הוא לשון **עם** דהיינו 'אברהם הוליד עם יצחק' דהיינו כנ"ל, שנמתק יצחק אבינו, ויצא ממנו יעקב, שהוא היה כלול משניהם - מגבורות ומחסדים, שהוא היה יושב אהלים, כדאיתא בספרי הקודש⁶, ודו"ק.

וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת וְגו' אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק¹. פירש רש"י, אלה תולדות וכו' יעקב ועשו האמורים בפרשה. הנה, יש להבין מאי בעי רש"י בזה, פשיטא. ז"ל קרי ב"ר הוא⁷. אלא דרש"י ז"ל רמוז לדבר חכמה, כי כל דבריו ברוח הקודש⁸. עוד יש להבין, למה לי 'אברהם הוליד את יצחק', הא כבר כתיב 'יצחק בן אברהם', עיין בפירוש רש"י, ומפרשים על זה תירוצים.

ונראה דהענין הוא כך, כי ידוע שיצחק אבינו עבד את השי"ת - ביראה, ואברהם - באהבה, ויעקב אבינו ע"ה - באהבה וביראה. והנה, אברהם עבד רק באהבה, כי אָחַד הָיָה אַבְרָהָם אֶדְם הַגְּדוֹל⁹, אבל באמת שאר בני אדם צריכים מתחלה לעבוד את השי"ת ביראה תתאה, היינו יראת העונש, ואחר כך יוכל לבוא לאהבה. ומאהבה יבא ליראה עילאה¹⁰, שהיא יראת הרוממות¹¹. כי אם יתחיל באהבה - יוכל לבא לכמה מכשולות מפני היצר הרע, שמפני שיהיה בשמחה - יבא לידי גאווה ולידי שחוק והוללות. על כן צריך לעבוד מתחלה ביראה, ולכבוש היצר הרע ביראה, כידוע להמתחברים אל הצדיקים. ואחר כך כשמוחזק בתמימות ובצדקות, יבא אחר כך ממילא למדת אהבה. וזה היה כוונת יצחק, שְׁלֵמָד אֶת בְּנֵי אָדָם לִילֵךְ בִּירְאָה בְּעַבְדוֹת הַשֵּׁי"ת, והודיע להם שְׁאִית דִּין וְאִית דִּין בְּעוֹלָם¹², כי זה הוא הַעֲבָדוֹת הַאֲמֵת, וכן אנחנו בניו מחויבים לילך כך; בתחלה ביראה, ואחר כך באהבה, כנ"ל.

¹ בראשית פרק כה: (יט) וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק:

רש"י: (יט) **וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק - יעקב ועשיו האמורים בפרשה:** אברהם הוליד את יצחק - על ידי שכתב הכתוב יצחק בן אברהם הוזקק לומר אברהם הוליד את יצחק, לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה, שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו, מה עשה הקדוש ברוך הוא, צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק, וזהו שכתב כאן יצחק בן אברהם היה, שהרי עדות יש שאברהם הוליד את יצחק:

² משנה מסכת עדיות פרק ב משנה ט: הוא היה אומר האב זוכה לבן בנוי ובכח ובעושר ובחכמה ובשנים ובמספר הדורות לפניו
³ בראשית רבה (וילנא) פרשה יב סימן טו (בראשית): אמר הקדוש ברוך הוא אם בורא אני את העולם במדת הרחמים הוי חטייה סגיין, במדת הדין היאך העולם יכול לעמוד, אלא הרי אני בורא אותו במדת הדין ובמדת הרחמים, והלואי יעמוד

⁴ זוהר כרך א (בראשית) פרשת חיי שרה דף קלג עמוד ב: ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק רזא דמהימנותא עלאה לאתדבקה יצחק בדרגא דחולקיה כדקא יאות, ת"ח הכא אתכליל (ס"א מיא באשא) אשא במיא ודאי אשא נטיל מיא משמע ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק דא מיא דאתכליל באשא ובקדמיתא אתכליל כחדא אשא במיא, אימתי בשעתא דעקד ליה ליצחק למעבד ב' דינא כדין אתכליל אשא במיא

⁵ מאור ושמש בראשית פרשת חיי שרה: ועל ידי העקידה - שְׁנַכְלַל אֶשָׁא בְּמִנְאָ וְאִשָּׁא כְּדֵאִיתָא בְּזוּהַר הַקְּדוּשָׁה - הושפעו החסדים גם על יצחק.

⁶ זוהר כרך ב (שמות) פרשת תרומה דף קעה עמוד ב: תנא אמר רבי שמעון, והבריה התיכון בתוך הקרשים מבריה מן הקצה אל הקצה דא הוא יעקב קדישא שלימא כמה דאוקימנא דכתיב (בראשית כה) ויעקב איש תם ישב אהלים וישב אהל לא כתיב אלא ישב אהלים תרי דאחיד להאי ואחיד להאי אוף הכא כתיב והבריה התיכון בתוך הקרשים מבריה מן הקצה אל הקצה דאחיד להאי ואחיד להאי, דתנינן מאי איש תם כתרומה שלים, שלים מכלא שלים לתרין סטרין לעתיקא קדישא ולזעיר אפין, שלים לחסד עלאה ולגבורה עלאה ואשלים להאי ולהאי, א"ר שמעון חמינא דהא חכמתא כלל כלא, וחסד עלאה נפקא מחכמה, גבורה דהוא דינא תקיפא נפקא מבינה, יעקב אשלים לתרין סטרין, ואבהן כלל כלא ויעקב כלל אבהתא

⁷ רש"י מסכת סנהדרין דף לג עמוד ב ד"ה זיל קרי: זיל קרי בי רב הוא - תינוקות של בית רבן יודעין שאינו כלום והדר.

⁸ וחזקאל פרק מב פסוק ג: גִּגְד הַעֲשָׂרִים אֲשֶׁר לְחֶצֶר הַפְּנִימִי וְגִגְד רְצֵפָה אֲשֶׁר לְחֶצֶר הַחִיצוֹנָה אֲתִיק אֶל-פְּנֵי-אֲתִיק בְּשָׁלְשִׁים: רש"י: בשלישים - ... (ואנ"י ל"א היה ל"י ל"א ר"ב ול"א עו"זר בכ"ל הבני"ן הזה אל"א כמ"ו שהראוני מ"ן השמי"ם):

של"ה מסכת שבועות פרק נר מצוה: כח. בודאי מי שלומד דבר יום [ביומו], זמן ובין הזמנים, גמרא פירוש תוספות עם כל הדקדוקים, ובפרט דקדוקי רש"י, כי בכל דיבור ודיבור של רש"י יש בו נסתרים, עניינים מופלאים, כי חיבר החיבור שלו ברוח הקודש. צאו וראו ברש"י על התורה, שהקורא סובר שהוא קל, ראו במזרחי ובכל מפרשי דבריו ותמצאו נפלאות. ורש"י על הגמרא גם כן הוא [כך]. כולם מרועה אחד נתנו. ואחר כך יעיין בגמרא פירוש תוספות, בקושיות ותירוצים, ואחר כך לתרץ כנזכר לעיל בדרכים אמיתיים. ודבר זה יהיה נוהג זמן ובין הזמנים, ולא יזכר ולא יפקד שם 'בין הזמנים', ויעקר מן העולם, אז תהיה תורתנו תורת ה' תמימה.

⁹ הושע פרק יד פסוק טו: (טו) וְשֵׁם חֶבְרוֹן לְפָנֶיךָ קְרִית אַרְבַּע הָאֲדָם הַגְּדוֹל בְּעֵנָקִים הוּא וְהָאֶרֶץ שְׂקֵטָה מִמְּלַחְמָה:

¹⁰ רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ב הלכה ב: והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו ובראויו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול א כמו שאמר דוד צמאה נפשי לאלהים לאל חי, וכשמחשב בדברים האלו עצמן מיד הוא נרתע לאחוריו ויפחד ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות, כמו שאמר דוד כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך מה אנוש כי תזכרנו,

¹¹ זוהר - הקדמה דף יא עמוד ב: יראה אתפרש לתלת סטרין תרין מנייהו לית בהו עקרא כדקא יאות וחד עקרא דיראה, אית בר נש דדחיל מקודשא בריך הוא בגין דייחון בנהו ולא ימותון או דחיל מעונשא דגופיה או דממוניה, ועל דא דחיל ליה תדיר, אשתכח יראה דאיהו דחיל לקודשא בריך הוא לא שוי לעקרא, אית בר נש דדחיל מן קודשא בריך הוא בגין דחיל מעונשא דהואו עלמא ועונשא דגיהנם, תרין אלין לאו עיקרא דיראה אינון ושרשא דליה, ירא"ה דאיהו עקרא, למדחל ב"נ למדחל בגין דאיהו רב ושלטי עקרא ושרשא דכל עלמין וכלא קמיה כלא חשיבין כמה דאתמר (דניאל ד') וכל דיירי ארעא כלא חשיבין ולשווא רעותיה בההוא אתר דאקרי (נ"א ב) יראה,

¹² זוהר כרך א (בראשית) פרשת נח דף עב עמוד א: יצחק אתקין צלותא דמנחה ואודע בעלמא דאית דין ואית דין דיכול לשזבא ולמידן עלמא,

וזה מרמז הפסוק **ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם** פירוש, זה היה התולדות והתולדות של **יצחק בן אברהם**, שידוע ומפורסם שמדתו היה לעבוד את ה' ביראה, היה הולדה שלו אחר כך - **אברהם**, פירוש, 'מדת אהבה'¹³. שעל ידי שהאדם הולך בפעולות השייכות ביראה באמת ובתמימות - נולד לאדם 'אברהם' היינו 'מדת אהבה' שבא ממילא לאדם אחר כך, כידוע למבינים. **אברהם הוליד את יצחק** פירוש, אחר כך בא ליראה עילאה - יראת הרוממות.

ופירוש רש"י ז"ל ברוח קדשו, ומרמז על זה, דלמה לא נלך בהתחלה במדת אהבה מדת אברהם ע"ה, לזה מרמז רש"י ז"ל יעקב ועשו האמורים בפרשה פירוש, שיעקב ועשו מרמזים על היצר הטוב והיצר הרע, כדאיתא בספרי קודש¹⁴. על כן, לפי שיש יצר הרע בעולם, אם ילך אדם מתחלה במדת אהבה - יוכל ח"ו ליפול בכמה מכשולות כאמור, על כן צריך אדם מתחלה להתחיל עבודתו במדת היראה, ומשם יבא לידי מדת אהבה¹⁵ כנ"ל, ודו"ק.

עוד נוכל לומר דרך רמז, כי איתא במדרש (ב"ר סה כ)¹⁶ שאלו האומות לאבנימוס הגרדי ולבלעם, נזווג לאומה זו, אמרו הפילוסופים הללו להאומות, תלכו לבתי כנסיות ולבתי מדרשות שלהם, אם תראו תינוקות מצפצפים בקולם - אין אתם יכולים להם, שנאמר (בראשית כז כב)¹⁷ הקל קול יעקב וגו', כל זמן שהקול קול יעקב - אין הידים ידי עשו, עיין שם. וזה **אלה תולדות יצחק** וידוע, שיצחק היה לו בן עשו הרשע, אשר חורש מחשבות לבלוע ח"ו אומה הישראלית, ומורה יעלה על ראש איש הישראלי, איך נוכל להתקיים מפניו. על זה מרמז רש"י ז"ל יעקב ועשו 'האמורים' בפרשה, 'אמירה' הוא לשון המתקה וחבה, כלשון (דברים כו יז)¹⁸ את ה' יחמרת' וגו', ולשון רכה¹⁹. כלומר, שיומתקו כל הדינים, על ידי התינוקות של בית רבן, על ידי קריאת הפרשה לפני רבם, ואפילו על ידי קריאת התינוקות פרשה אחת - אין כל אומה ולשון תוכל לשלוט בהם²⁰, ומכל שכן על ידי גדולים העוסקים בתורה. ונמתקו כל הדינים, ויומשכו רחמים וחסדים גדולים על ישראל, אמר.

ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו וגו'²¹. איתא בזוהר הקדוש (ח"א קלז א)²², אל תקרי 'ויעתר' אלא 'ויעתר', דתתיר לגבי מזלא על פניו, דהא פהאי אתר תלוין פניו, ופדיו ויעתר וגו' עיין שם. וכן איתא במדרש²³, ויעתר - ויחזור, דאית אתרא דקריין לחתירה - עתירה, עיין שם. וקיצור הפירוש הזוהר והמדרש הנ"ל, הוא כך; שמשך ממזל העליון, שהוא השלשה היות שגימטריא מזלא, שהם המקור של הי"ג תקוני דיקנא עילאה שהוא מקור הרחמים - משך משם בנים. וזהו ששנו המלה אל תקרי ויעתר - אלא

¹³ נועם אלימלך בראשית פרשת תולדות: והנה ידוע דיש יראה הקודמות לאהבה, דאהבה בא מתוך היראה ויש יראה עליונה הבא מתוך אהבה. וזהו רמז ואלה תולדות יצחק, דהיינו יראה שעל ידה נולד בן אברהם דהיינו אהבה. ויש יראה הבא מתוך אהבה ולזה רמז אברהם, דהיינו אהבה הוליד את יצחק שהוא יראה* וזהו שפירש רש"י יעקב ועשו האמורים בפרשה, רצה לומר מה נפקא מינה בזה ופירש רש"י דהנפקא מינה הוא שעל ידי היראה והאהבה נתעורר רחמים ונשברים הדינים, דהיינו יעקב רמז לרחמים ועשו רמז לדינים.

¹⁴ **זוהר** כרך ג (דברים) פרשת ואתחנן דף רסב עמוד ב: אברהם אוהבי, ובגין דרחים ליה יתיר אסגי חסד בעלמא ספר מחברת הקודש - שער יציאת מצרים: כל עשו ויעקב הנזכר בפ' עשו הוא יצה"ר ויעקב הוא יצר טוב

¹⁵ ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק במדבר פרשת במדבר: אין עוד בירור בהשמחה שהוא מהקדושה רק כאשר יסתעף מזה היראה כדאיתא בתנא דבי אליהו רבה (ריש פרק ג') אני יראתי מתוך שמחתי. ולזה נאמר לאברהם אבינו ע"ה בתכלית הבירור שלו בשעת העקידה עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה כי על ידי היראה נתברר מקודם שהשמחה והאהבה הוא בקדושה. וכמו ששמענו מרבינו זצ"ל מאיזביצא על מאמר הגמרא (בבא מציעא מ"ד א) שנית לנו בילדותך הכסף קונה את הזהב ותחזור ותשנה לנו בזקנותך הזהב קונה את הכסף. היינו שבימי הילדות ימי הנוערים שאז נמצא התשווקה בלב האדם מחסד נעורים להקדושה והוא בחינת כסף. אבל הוא רק לתכלית שיקנה על ידה את הזהב היינו לקנות בפנשו בחינת היראה שמרומז בה כידוע. ובזקנותו שנה הזהב קונה את הכסף היינו שתכלית בירור של היראה שהוא בקדושה הוא דייקא בעת שבא ממנה השמחה בהתגלות והיינו שמחתי מתוך יראתי ואז נשלם הנפש בקדושה בשלימות כאשר נשלם בו קדושת בחינת שלושת האבות הקדושים.

¹⁶ בראשית רבה (וילנא) פרשה סה סימן כ (תולדות): א"ר אבא בר כהנא לא עמדו פילוסופין בעולם כבלעם בן בעור וכאבנימוס הגרדי, נתכנסו כל עובדי כוכבים אצלו אמרו לו תאמר שאנו יכולים ליזדווג לאומה זו, אמר לכו וחזרו על בתי כנסיות ועל בתי מדרשות שלהן ואם מצאתם שם תינוקות מצפצפין בקולן אין אתם יכולים להזדווג להם שכך הבטיחן אביהן ואמר להם הקול קול יעקב בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות אין הידים ידי עשו, ואם לאו הידים ידי עשו, אתם יכולים להם

¹⁷ בראשית פרק כז פסוק כב: ויגש יעקב אל יצחק אביו וימשהו ויאמר הקל קול יעקב והידיים ידי עשו:

¹⁸ דברים פרק כו פסוק יז (כי תבוא): את יקוק האמת היום להיות לך לאלהים וללכת בדרכיו ולשמר חקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמע בקולו:

¹⁹ שמות רבה (וילנא) פרשה מב סימן ב (כי תשא): ואין אמירה אלא לשון רך, כאדם שיש בלבו על חברו והוא מבקש להתפייס לו והוא אומר לו אמור לי מה עשיתי לך שכן עשיתי

²⁰ תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף ג עמוד ב: אמר רב יהודה אמר שמואל, מאי דכתיב: ותעשה אדם כדגי הים כרמש לא מושל בו, למה נמשלו בני אדם כדגי הים? לומר לך: מה דגים שבים - כיון שעולין ליבשה מיד מתים, אף בני אדם - כיון שפורשין מדברי תורה ומן המצות מיד מתים.

מהרש"א [חדושי אגדות]: וכן יתפרש הכתוב ותעשה אדם כדגי הים שרמש האדמה שהוא השועל לא מושל במקום חיותו ואעפ"כ אמר בתר האי קרא בחכה העלה במקום שאין חיותו עאכ"ו שמיד מתים ומושל בהם הרמש האדמה כן האדם כשפורש ממקום חיותו שהיא התורה שנמשלה למים שמיד מתים ומושלים בהם רמש האדמה שהם מושלי עובדי כוכבים

²¹ בראשית פרק כה: (כ) ויהי יצחק בן-ארבעים שנה בקחתו את-רבקה בת-בתואל הארמי מפדן ארם אחות לבן הארמי לו לאשה: (כא) ויעתר יצחק ליקוק לנכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו יקוק ותהר רבקה אשתו: (כב) ויתרצצו הבנים בקרבה ותאמר אם-לן למה זה אנכי ותלך לדרש את-יקוק: (כג) ויאמר יקוק לה שגני גיים גוים בבטנה ושגני לאמים ממעין: סרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר: (כד) וימלאו ימיה ללדת והנה תומם בבטנה: (כה) ויצא הראשון אדמוני כלו קאדרת שער ויקראו שמו עשו: (כו) ואחריו יצא אחיו וידו אחזת בעקב עשו ויקרא שמו יעקב ויצחק בן-ששים שנה בלדת אתם: (כז) ויגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה ויעקב איש תם ישב אהלים:

תרגום אונקלוס: (כא) וצלי יצחק קדם " לקביל אתתיה ארי עקרא היא וקביל צלותיה " ועדיאת רבקה אתתיה:

²² זוהר כרך א (בראשית) פרשת תולדות דף קלז עמוד א כתיב ויעתר יצחק וכתב ויעתר לו דנפק אשא מלעילא לקבלא אשא דלתתא ד"א ויעתר יצחק דצלי צלותיה וחתר חתירה לעילא לגבי מזלא על בני דהא בהווא אתר תליין בנין דכתיב (שם א' א') ותתפלל על ה' וכדון ויעתר לו י"י אל תקרי ויעתר לו אלא ויחתר חתר ליה חתירה חתר בריך הוא וקביל ליה וכדון וחתר רבקה אשתו

²³ בראשית רבה (וילנא) פרשה סג סימן ה (תולדות): ויעתר לו ה', רבי לוי אמר משל לבן מלכים שהיה חותר על אביו ליטול ליטרא של זהב והיה זה חותר מבפנים וזה חותר מבחוץ שכן בערביא קורין לחתירתא עתירתא.

יוחנתר'. כי נמצא מזל תתאי ומזל עילאה, היינו מזל עילאה - הוא 'נוצר חסד'²⁴, מזל תתאה - הוא 'ונקה', והבנים באים ממזל עילאה²⁵, על כן יצדק יותר לשון 'חתירה', רצה לומר, שחתר למזל עילאה. אמנם, צריך לדעת מהיכן הוציאו המדרש והזוהר הקדוש, שמשכו הבנים ממזל. ויש לומר, דמרומו בראשי תיבות של ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו שעולים הראשי תיבות למנין מזל, מזה הוציאו שְׁמֵשֶׁךְ מְשֵׁם הַבְּנִים, וקל להבין

וַיֹּאמֶר ה' לֵה שְׁנֵי גוֹיִם בְּבִטְנָךְ. פירש רש"י²⁶, שני גאים. זה אנטונינוס ורבי, שלא פסקה מעל שולחנם לא צנון ולא חזרת וכו'. יש לרמז בדבריו הקדושים על פי מאמר חז"ל (מנחות זא א)²⁷ עכשיו שולחנו של אדם מכפר. ונראה, שהוא על דרך זה. דהנה, הדרך הצדיקים ההולכים בתורת ה', ואינם רודפים אחר התאוות, ואינם אוכלים רק מה שצריך להם מההכרח לקיום גופם לעבודת השי"ת, ממילא באכלם על שולחנם המה מושכים את ידם אף באמצע אכילתם, ואף שהיצר בוער להסיתם ולעשות להם חשק לאיזה דבר טוב מהמאכל או מהמשקה הערב יותר - הם מצננים את יצרם, שלא לאכול ולשתות עוד²⁸. ואדרבה, דואגים וחוזרים בתשובה על אשר כבר אכלו, פן ואולי אכלו או שתו יותר מכדי קיום גופם²⁹. וזה צנון וחזרת לשון 'צינון וחזרה' כנ"ל, שמצננין את יצרם וחוזרים בתשובה על אשר עשו. לא כן הִרְשָׁעִים, שאף אם יזדמן להם שעשו איזה מצוה בהתלהבות וחשק גדול מחמת תאוות האכילה ושתיה, הם מצננים עצמם וחוזרים מהתלהבותם זה, מחמת תאוותם ההבל. והן אצל הצדיקים והן אצל הרשעים יוצדק 'הצינון והחזרה'³⁰, וקל להבין

וַיְגַדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֶשׂוֹ אִישׁ יָדָע צִיד וְגו'. ותרגם אונקלוס³¹ על 'איש ציד' - גִּבְר נְחֹשׁ יִרְכָּךְ, וראיתי בציונים על התרגום הזה, שהיה דמות נחש חקוק על ירכו³². יש עוד לאלקי מילין, כי כל מגמת שר של עשו שנגע בכף ירכו, שראה שלא יכול לעשות שום דבר ליעקב, לבלבל אותו מעבודתו, רק על ידי תורה שבעל פה, ללמוד שלא לשמה ולהתירה, כי זה עיקר המלחמה, ובוזה קל למאד - ללמוד תורה שבעל פה שלא לשמה, כידוע בעונותינו הרבים בדור הזה, שכמעט אין גם אחד שילמוד תורה לשמה - לשם פעלה, ובוזה עוקר את האדם משרשו יתייש. וזהו ידוע מזוהר משפטים (ח"ב קי ב)³³ שֶׁהַתְּנָאִים נִקְרְאוּ 'יִרְכָּסִים', וגם בגמרא (סוכה מט ב) דרשו על פסוק (שה"ש ז ב)³⁴ חֲמוּקֵי יִרְכָּבָךְ וְגו', עיין דרשתם³⁵. והוא איש יודע ציד ותרגום 'גבר נחשירכך' רצה לומר, שבזה יודע לצוד את הבריות - שלומדים התורה שבעל פה חדושי התנאים הנקראים 'יִרְכָּבֵי' בזהוהמת הנחש, פְּהֶשְׁאֵת היצר להתיהר ולקנטר ח"י רחמנא ליצלן, השם יזכינו להתקשר באור התורה לאור באור החיים אמן

²⁴ זוהר - האדרא רבא כרך ג (במדבר) פרשת נשא דף קלד עמוד א: האי חוטה יקרא קדישא דכל שערי דדיקנא תליין ביה אתקרי מזל, מ"ט משום דכל קדישי קודשין דקודשיא בהאי מזלא תליין, ... אמאי אקרי מזל משום דמניה תליין מזלי ומזלי מניה עלאין ותתאין, ובגין כך איהי תלייא, וביה תליין כל מלי דעלמא עלאין ותתאין,

²⁵ תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף כח עמוד א: אמר רבא: חיי, בני ומזוני, לא בזכותא תליא מילתא, אלא במזלא תליא מילתא.

²⁶ רש"י בראשית פרק כה פסוק כג: שני גוים בבטן - גיים כתיב, אלו אנטונינוס ורבי, שלא פסקו מעל שולחנם לא צנון ולא חזרת לא בימות החמה ולא בימות הגשמים:

תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף יא עמוד א: דאמר מר: צנון מחתך אוכל, חזרת מהפך מאכל,

²⁷ תלמוד בבלי מסכת מנחות דף צז עמוד א: ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרויהו: בזמן שבית המקדש קיים - מזבח מכפר על אדם, ועכשיו שאין בית המקדש קיים - שולחנו של אדם מכפר עליו.

רש"י מסכת מנחות דף צז עמוד א ד"ה שולחנו של אדם מכפר עליו - דנותן פרוסה לאורחים.

²⁸ תלמוד בבלי מסכת גיטין דף ע עמוד א: סעודתך שהנאתך ממנה משוך ירך הימנה

²⁹ ספר מגיד מישרים - פרשת בשלח: צריך שתזהר מלהשביע יצרך במאכל ובמשתה, ועוד שאתה אוכל אע"פ שאין לך רעב הרבה אתה אוכל ביותר וראוי להמנע מזה אפי' כשתרגיש חולשה ורעב לא תאכל הרבה כי במעט שתאכל הוא יותר טוב לך כי אין לאדם ליהנות מזה העולם כלל ועיקר ואפי' בשעה שהוא מוכרח לאכול ולשתות ולשמש ולשאר דברים הצריכים לא יתכות אלא לקיום גופו לעבודתו ולא להנאתו כלל כי אם היה אפשר לעשות הדברים ההם הצריכים לקיום גופו בלי הנאה היה יותר טוב בעיניו, והנאה שהוא נהנה במעשים ההם יהיה בעיניו כאילו הוא מוכרח עליה וזהו סוד מה שאמרה אשתו של רבי אליעזר דומה כמי שכפאו שד כלומר שכל כוונתו לא היתה במעשה ההוא אלא למצות פריה ורביה או למצות עונה ולא היה נהנה מאותו מעשה כלל אלא דומה בעיניו כמו שכפאו שד לעשותו כי אחר שעושהו באונס אינו נהנה מאותו מעשה כלל, וכן בכל הדברים שהאדם עושה בזה העולם לקיום גופו, אם יש הנאה באותו מעשה יראה בעיניו כאילו הוא כפוי על המעשה ההוא, ובכך לא יקבל הנאה על המעשה ההוא, וזכור דברי רבי לא נהנית באצבע קטנה, לכן מכאן ואילך הזהר במעשיך שלא תעשה שום מעשה מעיני העולם הזה כי אם מה שהוא לקיומך בעולם, ואם יש צד במעשה ההוא שום הנאה אל תתכוון במעשה ההוא ובהנאתו כלל רק תדאג ותחמוד ותתאוה. אלו היה אפשר לך לעשות המעשה ההוא מבלי שיהיה שום הנאה ובשעת מאכלך יהיה בעיניך כאלו חרב מונח על ראשך והגיהנם פתוח לך מתחתך כי אם תאכל או תשתה יותר מן הראוי או אפילו באוכלך הראוי אם תתכוון ליהנות תענש

³⁰ ספר תולדות יצחק - ליקוטים: ארז"ל על רבינו הק' שלא פסקה צנון וחזרת מעל שולחנו (ברכות נז ע"ב). ביאור הענין כי צנון הוא לשון צינון, פירוש שצינון כל האיברים מחמימות כל התאוות, וכמו שאיתא בגמרא הק' (כתובות קד). שזקף עשר אצבעותיו ואמר לא נהנית אפילו באצבע קטנה שלי. חזרת, פירוש שהחזיר כל הדברים לשורשן והעלה כל הניצוצות הקדושים לשורשן במקום העליון.

³¹ תרגום אונקלוס בראשית פרק כה: (כז) ורביאו עולימיא והוה עשו גבר נחש ירכן (נחשידכון) גבר נפיק חקל ויעקב גבר שלים משמיש בית אולפנא:

³² ספר הציוני על התורה - פרשת תולדות: ויצא הראשון אדמוני. סודו מובן כי היה סיגו דיצחק וזהו סוד ראשית גוים עמלק. ועמלק שורש הנחש הקדמוני רמז לזה כתבו המקובלים כי היה לו דמות נחש על ירכו. ואונקלוס הגר כוון הסוד יודע ציד, נחשירכך. וביעקב כתיב ויעב בכף ירכו רצה הנחש לכנס לפניו כשראה פרצת אדם הראשון וירא כי לא יכול לו ועלה נחש העמוני בתחלת מלכות שאול והנה הנחש שוכן בירך כי משם תולדות המלכים וע"ז חטא שאול ונטרד:

זוהר כרך ב (שמות) פרשת משפטים דף קי עמוד ב: איתנים ירכין תקיפין כנחשא ... איתנים אינון תנאים עמודים סמכין לבר מגופא, השתא אית לאודעא מלה בזמנא דאלין לגבי תורה שבכתב אקרון איתנים, לגבי תורה שבעל פה אקרון תנאים, איתן לגבי תורה שבכתב, תניא לגבי תורה שבעל פה וכלא כדקא יאות³³

³⁴ שיר השירים פרק ז פסוק ב: מה יפיו פעמיו בנעלים בת־נְדִיב חמוקי ירכוהו קמו חלאים מעשה יְדִי אָמֵן:

³⁵ תלמוד בבלי מסכת סוכה דף מט עמוד ב: תנא דבי רב ענן: מאי דכתיב חמוקי ירכוהו למה נמשלו דברי תורה כירך - לומר לך: מה ירך בסתר - אף דברי תורה בסתר

רבינו חננאל: סוגיא דשמעתא כך גזר ר' שלא ישנו לתלמידים בשוק שנאמר חמוקי ירכוהו כמו חלאים ואין חלאים אלא רבנן כדגרסינן בנדרים (מט א) מאן חולים רבנן והן שמתעסקים בתורה שהיא מעשה ידי אמן ואמר רבי מה ירך זה בסתר אף דברי תורה בסתר